

Хадгаламжийн хүүний орлогын татвар

Оршил

Хадгаламжийн хүүний орлогын татвар нь татвар ноогдолтын зарчмаар байх ёстой бөгөөд хурааж авахад захиргааны зардал хамгийн бага гаргадгаараа онцлог юм. Хадгаламжийн хүүгийн орлогын татвар авахдаа татварын нейтрал байх зарчмийг баримталсан татварын систем нь хамгийн зохимжтой билээ. Учир нь энэ нь зах зээлийн гажуудлыг хамгийн бага байлгадаг бөгөөд үр ашгийг /effectiveness/ дэмждэг. Татварын нейтрал байх зарчим нь татвар ногдуулснаар татвар төлөгч нарын эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөхөөргүй татвар ногдуулахыг хэлж байгаа юм. Тийм ч учраас хадгалуулах шийдвэр нь, өөрөөр хэлбэл хаана, хэзээ, хэдийг хадгалах вэ? гэдэг шийдвэр нь бүх татвараас ангид байх ёстой юм.

Хадгаламжийн хүүний орлогод татвар ногдуулахдаа ихэнх улс барьцаат татвар /withholding tax/-ыг хэрэглэдэг. Барьцаат татвар /withholding tax/ нь татварыг эх үүсвэр /at source/-ээс нь шууд бууруулж хураахыг хэлж байгаа юм. Жишээ нь: ажил олгогч албан хаагчдын цалингаас, хүү төлөгч санхүүгийн байгууллага хүүний орлогоос шууд хасалт хийн төсөвт төвлөрүүлнэ гэсэн үг юм.

Хадгаламжийн хүүний орлогын татвар нь нийгмийн эрх ашгийн үүднээс тэгш байдалд нийцсэн татвар юм. Хэн их мөнгөн хөрөнгөтэй байна тэр хүн илүү их татвар төлнө. Зарим улсад бага хэмжээний хадгаламж эзэмшигч нарыг татвараас чөлөөлсөн байдаг. Мөн татвараас зайлсхийх явдлын эсрэг тэмцэхэд их үр дүнтэй татвар юм. Татварын хувь хэмжээ нь бага түвшинд байдгаараа давуу талтай бөгөөд эрх баригчид төлсөн татварын хэмжээгээр нь тухайн хувь хүн, байгууллагын үйл ажиллагааг тодорхойлох боломжтой болдог.

Хадгаламжийн хүүний орлогын татвар нь бас хэд хэдэн дутагдалтай. Хадгаламжийн хүүнээс бусад төрлийн орлого олж байгаа хүмүүс бага орлого татварт төлөх боломжтой байдаг. Энэ нь татварын тэгш бус байдлыг үүсгэх магадлалтай. Хоёрт, шинээр үүсч бий болж буй санхүүгийн хэрэгсэл /дериватив, хямдруулсан бонд/-д татвар ногдуулах төвөгтэй. Гуравт, гадаад хадгаламжийг татах чадвар мууддаг.

Монгол улсад хэрэгжүүлэхээр зорьж буй хадгаламжийн хүүний татвар

Монгол улсын хүн амын орлогын албан татвар, аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуульд хадгаламжийн хүүний орлогоос 15 хувиар татвар авахаар заасан

байна. Энэ заалт хэрэгжих хугацаа нь УИХ-ын тогтоолоор 2005 он хүртэл хойшлогдсоор байна.

Татвар ногдуулснаар хадгаламжийн хэмжээ буурна гэсэн таамаглал бий. Хүмүүс өөрийн хөрөнгөө үл хөдлөх хөрөнгөд шилжүүлэн түрээслэх маягаар ашиг олох, эсвэл татвар багатай ашиг авчирах активт хөрөнгөө шилжүүлэх магадлалтай. Иймд хадгаламжийн хүүний татвар ногдуулснаар үл хөдлөх хөрөнгийн үнийн хиймэл хөөрөгдөл /asset price bubble/ бий болж, өндөр эрсдэлтэй бизнес эрхэлдэг хадгаламж, зээлийн хоршоо руу урсах хөрөнгийн хэмжээ нэмэгдэж болох юм. Засгийн Газрын бонд орлогын албан татвараас чөлөөлөгдсөн байдаг учраас иргэд, байгууллагын худалдан авах эрэлт өсөх магадлалтай. Хамгийн гол нь хадгаламж эзэмшигч нар татварт хэр мэдрэмтгий байхаас гадна өөрийн хөрөнгөө хэр үр ашигтай байршуулах шийдвэрээс хадгаламжийн хэмжээ хамаарахаар байна. Мөн эрх тэгш байдлын үүднээс Засгийн Газрын бондын орлогоос ч татвар авахаар хуулинд өөрчлөлт оруулж өгвөл зохимжтой санагдаж байна.

Нөгөө талаар, хадгаламжийн хүүний орлогод татвар ногдуулснаар татварын байгууллага хэн хичнээн хэмжээний хадгаламжийг аль банкинд эзэмшиж байна вэ? гэдэг мэдээллийг авах боломжтой болно. Ийм ч учраас энэхүү татварыг хэрэгжүүлэх шатанд нилээн эсэргүүцэлтэй тулгарч байж болох юм.

Энэ мэдээллийг маш хязгаарлагдмал хүрээнд ашиглах нь чухал юм. Хадгаламжийн хэмжээний мэдээлэл нь тухайн хувь хүн, байгууллагын бодит орлогыг тодорхойлоход ашигтай бөгөөд тэгш байдлын үүднээс авч үзэх юм бол татварын эрх бүхий хүмүүст энэ мэдээлэл хэрэгтэй. Банкуудын нууц байдал /confidentiality/-д сөргөөр нөлөөлнө гэж үздэг хүмүүс байхад үүний эсрэг ч хүмүүс байна. Сөргөөр нөлөөлнө гэсэн хүмүүс банкинд итгэх итгэл буурч, улмаар хадгаламж буурч, эргээд санхүүгийн зуучлал буурна гэдэг бол нөгөө хэсэг нь банкны нууц байдал нь тийм ч зөв зүйл биш, энэ нь банкинд итгэх итгэлийг сайжруулах биш харин ч муутгадаг, хадгаламжийн хэмжээг татварын тэгш байдал, банкны нууц байдлын үнэ цэнээр өсгөж болохгүй гэж үзэж байна.

Он	Улирал	Хадгаламж	Өсөлт /хувиар/	Хүүгийн төлбөр	Татварын орлого /15%-иар бодов/	Өсөлт /хувиар/
1999	IV	67,983,747.3		9,085,497.1	1,362,824.6	
2000	I	70,989,785.1		2,128,269.6	319,240.4	
	II	74,263,698.5		4,052,784.2	607,917.6	
	III	83,720,500.8		5,990,292.5	898,543.9	
	IV	92,686,155.7	36.3	8,388,002.2	1,258,200.3	(7.7)
2001	I	104,243,506.9	46.8	2,425,151.0	363,772.7	13.9
	II	114,030,044.3	53.5	4,989,746.5	748,462.0	23.1

	III	127,370,501.9	52.1		1,160,163.4	29.1
	IV	134,607,405.8	45.2	7,734,422.9	1,685,986.2	34.0
				11,239,907.8		
2002	I	152,005,633.3	45.8		548,457.0	50.8
	II	164,230,625.3	44.0	3,656,380.3	1,136,768.2	51.9
	III	195,842,422.1	53.8	7,578,454.5	2,011,047.5	73.3
				13,406,983.5		

Дээрх хүснэгтээс харах юм бол, 2000 оны эцэст хадгаламжийн хэмжээ 36.3 хувиар өссөн боловч авч болох байсан хүүний орлогын татвар нь 1999 оныхоос 7.7 хувиар буурсан байна. Энэ нь хадгаламжийн хүүний түвшин буурсантай холбоотой байхад 2002 оны 1 дүгээр улирлын эцэст хадгаламжийн хэмжээний өсөлт авч болох байсан татварын хүүний орлогын татварын хэмжээнээс өсөлтөөс бага болж ирэв. 2002 оны эхний улиралд хадгаламжийн өсөлт, авч болох байсан хүүний орлогын татварын өсөлт хоёрын зөрүү 5 пункт байсан бол 2002 оны 3 дугаар улирлын эцэст бараг 20 пункт болж өсчээ. Энэ нь хадгаламж эзэмшигч нар банкинд итгэх итгэл сэргэсний үр дүнд өөрийн мөнгөн хөрөнгөө хадгаламжийн өндөр хүүтэй банкинд байршуулах болсонтой холбоотой байна. Ерөнхийдөө, банкны системд шинээр орж ирж буй хадгаламж Голомт, Хөдөө аж ахуйн, Худалдаа хөгжлийн банк гэх мэт хадгаламж тогтвортой банкууд руу илүү орж байна.

Хадгаламжийн хүүгийн орлогод татвар ногдуулж эхэлснээр төсөвт жилдээ 2-3 тэрбум төгрөг төвлөрөхөөр байна. Цаашдаа улс орон хөгжин, санхүүгийн зах зээл сайн хөгжсөн тохиолдолд, хадгаламжийн хэмжээ нэмэгдэж, хүүгийн түвшин буурах хоёр эсрэг тэсрэг хандлагын нөлөөлөлд орж болзошгүй юм. Ингэсэн тохиолдолд, татварын эрх бүхий хүмүүс гүйлгээ /transaction/-ний татвар авах асуудалд илүү анхаарал тавих нь ойлгомжтой.

МОНГОЛБАНК